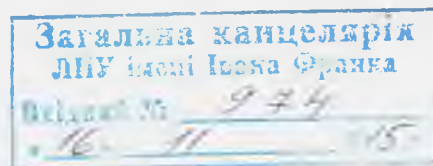

До спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка

ВІДГУК

офіційного опонента, – кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Павлишина Андрія Андрійовича на дисертацію Розкошинської Світлани Орестівни «Доказування при розслідуванні використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом», представлені на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дослідження. У системі кримінального провадження центральне місце займає доказування. Виконання загальних завдань кримінального провадження, котрі передбачені у ст.2 КПК України, та й спеціальних завдань конкретного провадження по кожному кримінальному правопорушенню можливе лише засобами доказування шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів за умови правильного визначення предмету і меж доказування. Ці питання здебільшого носять теоретичний характер, однак, коли вони стосуються доказування під час розслідування і вирішення якогось окремого кримінального правопорушення чи виду злочинів, вони набувають яскраво вираженого прикладного характеру. Питання, що стосуються доказування під час розслідування використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, а саме: предмету доказування, способів збирання і перевірки доказів, особливостей оцінки доказів, історії і зарубіжного досвіду

доказування у провадженнях щодо цього злочину в Україні ще не були предметом комплексного наукового дослідження.

Враховуючи наведене, тема «доказування при розслідуванні використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом», обрана для дисертаційного дослідження Світланою Орестівною Розкошинською, є актуальною і своєчасною.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження та її результатів, значною мірою обумовлена актуальністю теми самого дослідження. Виконана наукова робота є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних та практичних питань, що стосуються доказування під час розслідування використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом.

У результаті проведеного дослідження здобувачкою сформульовано низку нових наукових положень і висновків, до найвагоміших з яких можна віднести:

– визначення двох класифікаційних груп щодо механізму завдання шкоди суспільним відносинам, які забезпечують нормальний фізичний та моральний розвиток дитини, зокрема це механізм заподіяння шкоди, що отримав назву «ззовні» та «зсередини». При цьому дисертанткою аргументовано, що елементи механізму «зсередини» характеризуються вищим ступенем суспільної небезпеки;

– висновок про те, що використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом провокується причинним комплексом, який обумовлений детермінантами соціально-економічного, морально-ідеологічного, організаційно-управлінського, правового, політичного та біологічного характеру. Вони тісно пов'язані між собою і за кожним із цих чинників стоїть певне соціальне явище або проблема;

– формування типової системи слідчих (розшукових) дій для найбільш ефективного збору доказів під час розслідування кримінальних правопорушень про використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, до яких віднесено наступні: вербальні слідчі (розшукові) дії, невербальні слідчі

(розшукові) дії, змішані (складні) слідчі (розшукові) дії;

– висновок про те, що через особливості, якими характеризується потерпілий від використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, через його малолітній вік, недоцільно залучати останнього слідчим до проведення огляду.

Отримані результати можуть бути використані і розвинуті у наступних наукових дослідженнях з цієї проблематики.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових результатів.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими з точки зору логіки та методології наукового дослідження.

Дисертаційне дослідження С.О. Розкошинської є самостійним, аргументованим, комплексним та завершеним дослідженням, має належний науково-теоретичний та прикладний рівень. Структурна побудова дисертації свідчить про науково виважений підхід до вирішення поставлених автором завдань і досягнення мети дослідження.

У дисертації опрацьовано достатній обсяг літературних джерел, нормативних актів, узагальнень матеріалів судової практики, матеріалів кримінальних проваджень, що зумовило наукову обґрунтованість результатів виконаного дослідження.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про високий рівень спеціальної фахової підготовки дисертантки та її глибоку обізнаність з теоретичними і практичними проблемами досліджуваної тематики, що безпосередньо відобразилося на належному науковому рівні проведеного дослідження і його практичному значенні.

Про ступінь обґрунтованості положень і висновків, винесених на захист, свідчить також і належна їх апробація. За наслідками дисертаційного дослідження опубліковано 20 наукових праць, із них: 7 статей у фахових наукових виданнях України, 2 - у виданнях іноземних держав, та 11 публікацій за результатами участі у наукових і науково-практичних конференціях.

Публікації з теми дослідження та автореферат відображають зміст

дисертаційної роботи.

Значення результатів дослідження для науки і практики. Викладені у дисертації наукові позиції, практичні рекомендації, а також пропозиції щодо удосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства мають обґрунтовану теоретичну та практичну спрямованість і можуть бути використані у науково-дослідній сфері, у правотворчій діяльності, правозастосовній діяльності, у навчальному процесі, а окремі з них вже знайшли своє застосування. Так про використання результатів дослідження у правотворчій діяльності свідчить лист Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України від 18 листопада 2013 р. № 648 (стор.276 дисертації); у практичній діяльності – акт впровадження у практичну діяльність СУ УМВС України в Івано-Франківській області від 16 січня 2012 р. (стор.274 дисертації); у навчальному процесі – акт впровадження від 7 листопада 2013 р. (стор.277 дисертації), акт впровадження від 15 травня 2015 року (стор.279 дисертації), акт впровадження від 9 липня 2015 року (стор.283 дисертації).

Разом з тим, зміст дисертації, як видається, містить певні положення, які викликають зауваження, окремі вимагають додаткової аргументації, а з окремими з них важко погодитись взагалі. До таких, зокрема, відносяться:

1. Успішне доказування у конкретній категорії (групі) кримінальних правопорушень залежить насамперед від правильного визначення предмету і меж доказування у ній. Однак для того, щоб їх правильно визначити необхідно виходити із розроблених доктриною теорії доказів наукових напрацювань з цих проблем насамперед у частині розмежування видів предмету доказування та структури меж доказування. Як відомо у теорії доказів предмет доказування щонайменше прийнято поділяти на загальний (той що визначений сьогодні у ст.91 КПК України), родовий (стосується виду чи роду кримінальних правопорушень) і безпосередній (стосується конкретного кримінального правопорушення), хоча дехто виділяє ще й локальний (стосується конкретного кримінального провадження). На жаль, у дисертації автор недостатньо уваги приділила цим питанням.

Це, своєю чергою, призвело до того, що у роботі є деякі положення з якими не можна погодитися. Так, на стор. 52 дисертації автор зазначає, що «при розслідуванні такого кримінального правопорушення, як використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, доказуванню підлягають всі обставини, визначені ст. 91 КПК». Проте, як впливає із «Змісту» та й самого тексту дисертації, її автореферату, вона аналізує лише 6 пунктів з семи обставин, котрі підлягають доказуванню і передбачені ст.91 КПК України, не пояснивши чому так. Очевидно, що це не випадково, оскільки обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру (п.7 ч.1 ст.91 КПК) просто не існують у провадженні щодо кримінального правопорушення про використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. Крім того, у таких провадженнях не можуть існувати і обставини, які виключають кримінальну відповідальність (п.4 ч.1 ст.91 КПК), котрі, хоча й задекларовані у підрозділі 2.4. дисертації, у тексті не з'ясовані також без відповідних пояснень.

2. Важко погодитись із запропонованою дисертанткою редакцією нових для КПК статей 71¹-71² (педагог, психолог) (стор. 122-123 дисертації). У такому вигляді запропоновані норми навряд чи будуть сприяти ефективному виконанню завдань кримінального провадження та й реалізації завдань слідчих дій, до участі у яких зазначені спеціалісти можуть залучатися. Так не можна обмежувати можливість участі педагога у провадженні умовою наявності у нього вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста чи магістра. Річ в тім, що на практиці під час проведення процесуальних дій за участю малолітніх осіб (наприклад допитів) залучаються як педагоги вихователі дошкільних навчальних закладів, котрі можуть і не мати вищої освіти. Що стосується психологів, то потрібно враховувати відмінність між психологами-психіатрами, – випускниками медичних ВУЗів та психологами гуманітарних ВУЗів, котрі, в основному, не займаються проблемами спілкування з малолітніми. Окрім того, як впливає із положень чинного КПК, такі психологи мають бути спеціалістами саме в галузі дитячої чи юнацької психології (ст.486 КПК).

3. В деяких випадках, намагаючись якомога глибше з'ясувати окремі питання в межах дисертаційного дослідження (які інколи теми безпосередньо не стосуються) автор залишає поза увагою питання, котрі є предметом дисертаційного дослідження. Так у підрозділі 3.1. дисертації автор, в основному, зупинилася на визначенні загальної системи слідчих дій у кримінальному провадженні та її недоліках, залишивши поза увагою питання їх класифікації на вербальні, нонвербальні та змішані, адже саме вона лягла в основу побудови наступних підрозділів Розділу третього дисертаційного дослідження.

У підрозділі 1.2. роботи дисертантка забагато уваги присвятила загальним питанням доказування у кримінальному провадженні (поняття процесу доказування, характеристика окремих етапів процесу доказування), залишивши поза увагою особливості доказування на досудовому провадженні такого кримінального правопорушення, як використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. У зв'язку з цим, як видається, запропоноване дисертанткою визначення *«доказування при розслідуванні використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом»* (стор.38, 39 дисертації) є занадто загальним.

Аналізуючи у підрозділі 3.2. дисертації загальні правила проведення негласних слідчих дій, автор недостатньо уваги приділила особливостям проведення окремих з них та аналізу відповідних прикладів з практики розслідування використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом.

4. На стор. 162 дисертаційного дослідження автор підкреслює, «що до чинного КПК із КПК 1960 року законодавцем включено лише одну складову частину колишньої слідчої дії – відтворення обстановки й обставин події, яка полягає у реалізації слідчим лише експериментальних дій, проводити які слідчому при розслідуванні ряду кримінальних правопорушень немає ні процесуальних, ні фактичних підстав, або ж у цьому нема доцільності». Однак із таким твердженням важко погодитися. Відповідно до ч.1 ст.240 КПК з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право

провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань. Аналіз цієї норми дозволяє зробити висновок, що слідчий експеримент, окрім *проведення експериментальних дій* (проведення необхідних дослідів чи випробувань), передбачає ще такі його види як 1) відтворення певних дій, 2) відтворення обстановки події, 3) відтворення обставин певної події, котрі проводяться не шляхом *експериментальних дій*.

5. На стор.89 дисертації автор зазначає, що «звільнення від кримінальної відповідальності можливе лише до набрання вироком суду законної сили, а звільненою від покарання чи його відбування може бути лише засуджена особа, оскільки суд, відповідно до ч. 3 ст. 288 КПК України, своєю ухвалою закриває кримінальне провадження та звільняє підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності». Однак не зрозумілим видається наголошування на тому, що *звільнення від кримінальної відповідальності можливе лише до набрання вироком суду законної сили*, оскільки звільнення від відповідальності і полягає у тому, що держава відмовляється від притягнення особи до відповідальності та її покарання і як наслідок вирок щодо неї не ухвалюється взагалі. Тому наведене положення вимагає щонайменше роз'яснення.

Потрібно проте зазначити, що висловленні зауваження здебільшого стосуються дискусійних питань теми дослідження або окремих недостатньо чітких формулювань, окремі з них можуть бути спростовані під час публічного захисту дисертації у спеціалізованій раді, а тому не можуть позначитися на загальній позитивній оцінці наукової новизни та практичної значимості дисертаційного дослідження С.О. Розкошинської.

Загалом зміст дисертації відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності, вона належно апробована. Мета та завдання цього наукового дослідження досягнуті.

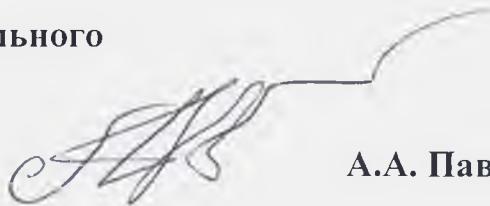
Висновок.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження на тему: «**Доказування при розслідуванні використання**

малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» відповідає вимогам, сформульованим у пунктах 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. Вона містить наукові положення та науково обґрунтовані результати в галузі кримінально-процесуального права, що розв'язують важливу науково-прикладну проблему, а її автор - **Розкошинська Світлана Орестівна** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

доцент кафедри кримінального процесу
і криміналістики Львівського національного
університету імені Івана Франка
кандидат юридичних наук, доцент
13 листопада 2015 р.

А.А. Павлишин

Підпис Павлишина А.А. підтверджую
Вчений секретар

доц. Грабовецька О.С.